

Mezinárodní konference „Svoboda slova a tisku“ na Právnické fakultě Masarykovy univerzity

Ve dnech 8. a 9. září 1994 proběhla na půdě Právnické fakulty Masarykovy univerzity mezinárodní konference na téma „Svoboda slova a tisku“ za účasti kolegů z John Marshall Law School z Chicaga.

Konference navázala na kurs „Úvod do českého práva“, jež byl organizován pro americké právníky v rámci jejich pobytu v České republice.

Témata, která byla přednesena a prodiskutována se týkala předchozích omezení tisku a médií v jejich historickém kontextu, trestněprávních a občansko-právních aspektů svobody slova a tisku a jejich důsledků, praktického pohledu na tuto problematiku, přístupu veřejnosti do hromadných sdělovacích prostředků a přístupu k vládním záznamům o občanech.

Samotnou konferenci slavnostně zahájili doc. JUDr. Zdeňka Gregorová, CSc. děkanka Právnické fakulty Masarykovy univerzity a profesor Robert Johnston proděkan John Marshall Law School v Chicagu.

Poté se otevřel prostor pro jednotlivé příspěvky, jež všechny nelze v jejich úplnosti charakterizovat, proto jsem si dovolila vybrat několik z nich, které zejména za americkou stranu zdůraznily hlavní body tématu této konference.

Profesor Michael Polelle se zabýval problematikou „Předchozích omezení tisku a médií“, kde uvedl některé historické souvislosti v dějinách Spojených států amerických. Zmínil se zejména o cenzuře a o udělování licencí, které v amerických koloniích zavedli angličtí koloniální úředníci. Za porušení licenčních omezení a za údajné podněcování skandálů byly zakázány dokonce první americké noviny z roku 1690. Také další americké noviny the Boston News-Letter z roku 1740 se musely podrobit cenzuře ještě před publikací.

Významným mezníkem se stal v roce 1791 1. Dodatek k Ústavě Spojených stá-

tů amerických, který mimo jiné zakotvil, že Kongres nesmí vydávat zákony omezující svobodu slova nebo tisku.

Poněkud polemické se však stalo, jak postupovat v případě ublížení na cti, obščenností, zlomyslností, skandálních pomluv a také jak nakládat s informacemi, jež jsou důležité pro národní bezpečnost státu, jak postupovat v případě válečného stavu a jak vlastně ospravedlnit omezení tisku a informací pro veřejnost, které zprostředkovávají hromadné sdělovací prostředky.

Dalším sporným bodem v americkém ústavním právu se stala potřeba najít určitou rovnováhu mezi již zmíněným 1. Dodatkem a 6. Dodatkem Ústavy. Ten se týkal práva obžalovaného v trestním procesu na rychlé a veřejné přelíčení před nestrannou porotou státu a obvodu, na jejichž území měl být trestný čin spáchán a které jsou podle zákona příslušné.

V praxi se totiž objevily případy, kdy soudci měli obavy z působení hromadných sdělovacích prostředků a z publicity v tom směru, že by mohla být ohrožena nestrannost soudního přelíčení zveřejněním svědectví nebo důkazů prováděných během soudního procesu a tak bylo zakázáno komukoli zveřejňovat informace. Jednalo se tak o porušení 1. Dodatku Ústavy, o konflikt mezi dvěma právy z nichž ani jedno nemohlo být postaveno nad druhé.

Judikatura Nejvyššího soudu USA pak nechala otevřenou možnost, že v extrémních případech, kde neexistuje jiná alternativa, je myslitelné omezit svobodu tisku ve prospěch ochrany práva obžalovaného na spravedlivý a nestranný proces. Příspěvek profesora Michaela Senga

se týkal „Trestněprávních aspektů svobody slova a tisku a jejich důsledků“. Jednalo se především o trestní žaloby tisku za zveřejnění podvrtných materiálů, tak jak to umožňuje právní řád USA. Možnost uplatnění trestní žaloby nebo vyhrožování trestní žalobou opět omezuje svobodu tisku. Většina dnešních demokratických vlád má však často nechuť žalovat tisk nebo média za to, co zveřejní. Ale téměř vždy se najde několik novinářů a vydavatelů, kteří jsou tak odvážní, že vědomě riskují přísné potrestání, jestliže některý jejich článek překročí hranice předepsané zákonem.

Na to navázal Bernard Judge, novinář, vydavatel a viceprezident nakladatelství právního bulletinu v Chicagu. Pokusil se o praktický pohled na svobodu slova a především tisku očima novináře. Shrnul tak svoje zkušenosti reportéra a vydavatele místních novin v Chicagu, které se proslavily svými poněkud agresivními postoji. Připomněl, že žalob za hanobení tiskem je ročně projednáváno velké množství a stojí tisíce dolarů. Také hromadné sdělovací prostředky jsou často napadány veřejností pro hrubost, škodlivost a neuvážené porušování soukromí. Přesto jeho názor vyzněl tak, že demokracie není možná bez svobodného a nezávislého tisku.

Tyto poznatky a závěry doplnil ještě profesor Michael Poelle o občanskoprávní aspekty svobody slova a tisku spolu s uvedením konkrétních případů z právní praxe.

Druhý den konference byl obohacen o projev takové osobnosti amerického politického života jakým je člen Sněmovny reprezentantů za stát Illinois. Henry Hyde se ze své zákonodárné praxe zmínil

o svobodě slova a tisku z pohledu nejvyššího legislativního orgánu – Kongresu USA.

Poté bylo otevřeno téma veřejného a soukromého vlastnictví médií. Profesor Seng prezentoval svoje stanovisko ohledně „Přístupu veřejnosti k tisku a k médiím podle práva Spojených států“. Zdůraznil, že tisk a média jsou v soukromém vlastnictví a jakékoli pokusy o vládní cenzuru nebyly nikdy úspěšné. Podstatu toho, co svobodný tisk ve Spojených státech amerických znamená připomněl v souvislosti s aférou Watergate, kterou odhalil právě nezávislý tisk a přiměl tak Richarda Nixona odstoupit z funkce prezidenta USA.

Tuto svobodu lze však také chápat nejen z pohledu novinářů, ale i vydavatelů novin, časopisů, knih nebo i vlastníků rozhlasových a televizních stanic, neboť všichni zprostředkovávají širokou škálu informací pro veřejnost.

Jako jeden z posledních vystoupil Robert Johnston, proděkan a profesor John Marshall Law School, a seznámil zúčastněné s problematikou „Přístupu k vládním záznamům o občanech“. Svoje poznatky uvedl výstižným citátem Jamese Madisona z roku 1910 který řekl, že populární vláda bez populárních informací nebo prostředků k jejich získání je jen prolog směřující k frašce nebo k tragedii nebo možná k obojímu. Je nesporné, že znalosti budou navždy vládnout nevědomosti a lidé, kteří zamýšlí být sami vládci se musí vyzbrojit mocí, jež tyto vědomosti dávají.

Profesor Johnston navíc zdůraznil, že dnešní demokratické společnosti vyžadují významnou účast občanů na vládnutí a tím preferují aktivní a informované ob-

čany, kteří mají přístup k vládním setkáním a k vládním záznamům.

Nutno podotknout, že v průběhu této mezinárodní konference se naskytl prostor nejen pro zajímavé příspěvky jak amerických, tak i českých právníků, ale i pro volnou diskusi a obohacení se o vlastní zkušenosti a to v rámci téměř všech právních odvětví. Šlo tedy o polemické otázky jak práva ústavního a trestního, tak i práva občanského, správního a obchodního.

Bylo jistě podnětné zjistit, že progre-

sivní i patologické jevy se kterými se setkáváme ať již v osobní nebo v odborné rovině se objevují nejen v naší snad ještě nevyzrálé společnosti, ale i v takové zemi jako jsou Spojené státy americké, často označované jako vrchol a vzor demokracie.

V závěrečných projevech představitelů obou fakult zhodnotili význam navázaní kontaktů mezi oběma univerzitami spolu s přáním další spolupráce v blízké budoucnosti.

Renata VLČKOVÁ